

PERICA VUJIĆ

OSNOVNA ŠKOLA „DAVORIN TRSTENJAK“, POSAVSKI PODGAJCI

E-mail: pericavujic@gmail.com

UDK: 37.091.3:94(100)“1914/1918“

159.942-057.87:94(100)“1914/1918“

Prvi svjetski rat – kako ga povezati s iskustvom svojih učenika?

Rad je trećenagrađeni esej na natječaju Hrvatske udruge nastavnika povijesti i Hrvatsko-američke kulturne udruge. U njemu autor daje primjer kako se učenicima sedmog razreda osnovne škole može približiti doživljaj Prvog svjetskog rata povlačeći analogiju s tada aktualnom katastrofom: poplavom rijeke Save koje su osobno doživjeli.

Ključne riječi: Prvi svjetski rat, motivacija učenika, empatija, poplave

Prvi svjetski rat je jedna od tema kojoj se učenici inače raduju kad čuju da ćemo ju obrađivati na nastavi. Smatraju ju zanimljivijom od ostalih tema kojim se bavimo tijekom nastavne godine. Postavlja se pitanje kako zadržati njihovu zainteresiranost? Intrinzična motivacija koja se pojavi kod učenika već pri samom spomenu teme, kad neki od učenika izjave: „Jedva čekam da učimo o Prvom svjetskom ratu, to je zanimljivo!“, treba biti osnova za kreiranje daljnje nastave i to u suradnji s učenicima, organizirajući nastavu na način da njihov udio u njoj bude što veći i da pritom oni svojim samostalnim ili grupnim radom nauče što više. Problem je u tome što se najčešće dogodi da su učenici inicijalno zainteresirani, ali kad se krene s obradom ta intrinzična motivacija pomalo slabi. Njihova zainteresiranost osobito pada kada se obrada teme svede na frontalni rad, iznošenje suhoparnih činjenica bez njihovog udjela u radu. Onda se okrećemo onoj motivaciji koja je i najčešća u nastavi - ekstrinzičnoj motivaciji gdje raznim metodama i oblicima rada nastojimo motivirati učenike za rad i usvajanje sadržaja, npr. verbalne metode, metode kojima potičemo njihovu angažiranost, vizualne i auditivne metode, didaktičke igre (kvizovi, igre asocijacija, križaljke) itd¹. Možda je problem i u tome što se tema Prvi svjetski rat² prema nastavnom planu za sedmi razred nalazi na samom kraju nastavne godine kada učenici već razmišljaju o ispravku i zaključivanju ocjena. Tako se zanimljiva tema nalazi pred njima, a oni se ne mogu u potpunosti koncentrirati na nju.

1 Danijela Trškan, „Motivacijske tehnike u nastavi“, *Povijest u nastavi* 4/7 (lipanj 2006): 20.

2 Dijana Vican-Višić, Ivan Milanović Litre, ur., *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (Zagreb, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006): 289.

Kako bi je učenici doživjeli i „osjetili“ na vlastitoj koži, trebalo bi tu temu što više povezati s njihovim vlastitim životom i to putem empatije. Empatija kao sposobnost razumijevanja emocija i osjećaja drugih ljudi, „uživljavanje“ u situacije trebala bi učenicima omogućiti da što bolje nauče i usvoje nastavne sadržaje i to tako što će dotaknuti njihove emocije. Oni će doživjeti nešto, a neće samo kao puki promatrači slušati izlaganje i poslije toga sjesti, naučiti i ponoviti to pred učiteljem tijekom usmene ili pisane provjere znanja, ovisno o tome koji je oblik provjere znanja određen za temu Prvi svjetski rat. Empatijom se zapravo pokušava personalizirati učenje i poučavanje, kako to tvrdi Keith Jenkins³. Stoga, da bih donekle uspio uključiti i intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju te empatiju u nastavi, ove sam nastavne godine odlučio povezati temu Prvog svjetskog rata s poplavama koje su moji učenici doživjeli prošle godine u svibnju.

Naime, radim u Osnovnoj školi „Davorin Trstenjak“ u Posavskim Podgajcima, mjestu koje je bilo pogođeno poplavom Save prošle godine. Također, ovo je selo bilo u specifičnoj situaciji jer je samo polovica sela bila poplavljena, pa sam to odlučio povezati s obradom teme Prvog svjetskog rata. Pokušat ću povezati osjećaje koje su učenici sedmog razreda doživjeli tijekom poplave s osjećajima za koje oni misle da su mogli doživjeti sudionici rata i sile koje su sudjelovale u tome ratu. Obrada teme i priprema učenika za obradu teme Prvi svjetski rat odvijat će se u nekoliko faza i potrebno je više školskih sati.

Na samome početku ću učenicima najaviti kako ćemo u svibnju na nastavi povijesti par školskih sati posvetiti onome što se zbivalo na njihovom području prošle godine, a to su poplave. Očekujem da će biti iznenađeni jer toga nema u udžbeniku, a i svaki put kad im spomenem nešto iz lokalne povijesti budu zainteresirani. S obzirom da su poplave nešto u čemu su i oni sami sudjelovali i doživjeli, očekujem da će biti i zainteresirani za rad. Tu ciljам na njihovu intrinzičnu motivaciju i empatiju. Već tu očekujem i neke njihove reakcije jer neki vjerojatno neće biti spremni ponovno prolaziti kroz to, ali očekujem da će većina prihvatiti temu.

Podijelit ću ih u grupe sa sljedećim zadatkom: do dogovorenog datuma trebaju prikupiti što više materijala o poplavama koji su vezani za Posavske Podgajce. S obzirom da škola ima mali broj učenika i postoji samo jedan sedmi razred u kojem je svega petnaest učenika, učenici će biti podijeljeni u pet grupa po troje. U razredu nema učenika koji idu po individualiziranom i prilagođenom programu tako da svi mogu ravnopravno sudjelovati u radu i nemam potrebe osmišljavati posebne i dodatne zadatke. Materijali koje učenici trebaju skupiti mogu biti fotografije, video zapisi, usmena predaja osoba (savjetujem im da razgovaraju međusobno i pribilježe svoje iskustva, mogu ih zapisati ili snimiti kamerom, ili da snime svoje roditelje, susjede koji su sudjelovali u raznim akcijama spašavanja). Mogu prikupiti fotografije koje su nastale u mjestima gdje su bili evakuirani, neka se prisjete što su radili dok su bili evakuirani, neka pregledaju svoje facebook profile i pogledaju kakve su statuse

3 Keith Jenkins, *Promišljanje historije*, prev. Snježana Koren (Zagreb: Srednja Europa, 2008): 35-36.

objavljivali, koje fotografije su stavljali, što su preko tuđih statusa i fotografija mogli saznati da se zbiva u selu i kakva je situacija. Neka usporede što su pisali i objavljivali oni koji su ostali u selu i oni koji su istovremeno bili evakuirani u drugim mjestima. Također, mogu se poslužiti i novinama iz toga razdoblja koje su pisale o poplavama ili tekstovima s raznih internetskih portala koji su redovito izvješćivali o poplavama i pozivali u pomoć područjima pogođenima prirodnom katastrofom. Na taj ih način odmah podsjećam na gradivo koje su učili u na početku petog razreda: što je povijest i vrste povijesnih izvora. Sada ta znanja iz petog razreda primjenjujemo u istraživanju poplava kao jednog povijesnog događaja. Na ovaj se način upoznavaju i s osnovama istraživačkog rada, kako jedan povjesničar proučava neki povijesni događaj i što on mora sve napraviti kako bi što bolje opisao taj događaj.

Na dogovoreni datum učenici su dužni donijeti na nastavu sve materijale koje su uspjeli prikupiti. Njihov zadatak na nastavi bit će da sve te materijale objedine u jednu prezentaciju gdje će pokazati jedni drugima što su uspjeli pronaći o poplavi u njihovom mjestu. Materijale mogu prezentirati na više načina: izraditi plakat, napraviti powerpoint prezentaciju ili osmisliti intervju u kojem jedan voditelj razgovara sa svojim gostima o poplavama i pritom iznose svoja iskustva, pokazuju fotografije, snimke itd. Bez obzira na odabrani oblik izlaganja, naglasak treba biti na tome da pokušaju objasniti kako su se ljudi i oni sami osjećali tijekom tih poplava, je li im bilo svejedno što se događa oko njih, na koji su način oni sudjelovali, jesu li se možda igrali sa strane i nisu uopće o poplavi razmišljali, jesu li bili sretni što nisu morali ići u školu itd. Nakon izrade prezentacija u obliku kojem žele, predstavljaju jedni drugima svoje radove. Prema dogovoru, svaka grupa ima jednako vrijeme za izlaganje sadržaja koji su osmislili i pri tome svaki član grupe treba izložiti svoj dio. Ne može samo jedna osoba izložiti cijeli sadržaj, već se zahtijeva sudjelovanje svih učenika. Naglasit ću im kako se na taj način upoznavaju sa sljedećom fazom istraživačkog rada, a to je odabir najvažnijih povijesnih podataka i odabir načina kako ih objasniti i predstaviti da budu svima jasni.

Nakon izlaganja, slijedi rasprava u kojoj se očekuje da svi učenici sudjeluju iznoseći svoja iskustva. Učenicima ću postaviti niz pitanja oko kojih se rasprava treba voditi: bi li htjeli doživjeti ponovno poplavu? Smatraju li da su se ljudi tijekom povijesti i niza ratova koje smo dosada učili mogli osjećati kao oni? Jesu li čuli od svojih roditelja kod kuće da prepričavaju svoja iskustva koja su doživjeli tijekom Domovinskog rata? Mogu li se ti osjećaji poistovjetiti – gubitak tijekom poplave i gubitak tijekom rata? Da bi dodatno potaknuo učenike na raspravu i iznošenje iskustava, podsjećam ih na neke događaje koje su učili na nastavi povijesti, a bili su povezani s prirodom, npr. propast kretske civilizacije, propast Pompeja. Pokazujem im materijale iz raznih ratova i sukoba (izvori, fotografije, video zapisi), koje trebaju pregledati i iznijeti svoje mišljenje na postavljena pitanja. Očekujem sudjelovanje učenika, ali i različita mišljenja jer cijelo selo nije bilo poplavljeno. Neki su bili evakuirani, a neki nisu, ostali su u selu, pa nisu ni svi doživjeli poplavu na isti način. Nakon rasprave koja

će se odvijati usmeno, dužni su napisati jedan sažetak unutar grupe o onome što se govorilo i dati odgovore na pitanja koja su postavljena na samom početku rasprave.

Nakon rasprave i pisanja sažetaka, pročitat ćemo još jednom sve sažetke da utvrdimo odgovore i njihova mišljenja. Zatim ću učenicima objasniti da ćemo sve ovo što smo dosad radili pokušati povezati s Prvim svjetskim ratom. Razred ćemo podijeliti u dva saveza: Antanta i Središnje sile. Svaki savez treba objasniti zašto su htjeli ratovati, na temelju čega su smatrali da će pobijediti u ratu, učenici trebaju iznijeti svoja očekivanja i objasniti ih. Neka tu podjelu pokušaju povezati s obnovom sela poslije poplava: što su htjeli oni čije su kuće bile poplavljene i uništena imovina, a što su htjeli oni čije nisu? Tko bi pripadao od tih ljudi kojem od saveza Prvog svjetskog rata? Jesu li oba saveza imala opravdana očekivanja ulaskom u rat, jesu li oba saveza mogla očekivati pobjedu? Jesu li mogli očekivati prilikom obnove da će ići onako brzo kako je obećano, da će svi biti u jednakim uvjetima? Učenici trebaju na temelju teksta udžbenika, prethodnog znanja o povijesti država članica dvaju saveza, materijala koji dobiju od učitelja i svega onog što smo dosad obradili na nastavi povijesti vezano za gradivo i poplave, napraviti prezentaciju koju će izložiti pred razredom. Nakon izlaganja učenici iznose svoja mišljenja slažu li se s pripadnicima suprotnog saveza, jesu li njihovi zahtjevi opravdani ili ne ili se trebaju svi zadovoljiti s onim što imaju i zadržati status quo, koje države su tražile najviše, koje su imale najviše uoči samog rata i što su one još htjele postići ratom.

Osim uzroka rata, i ostale teme Prvog svjetskog rata obradit će se tako što će učenici obrađivati godinu po godinu, bojište po bojište podijeljeni u dva saveza. Svaka grupa za svoj savez bilježit će pobjede i poraze u bitkama. Kad se obradi pregled najvažnijih događaja, napraviti ćemo jednu kronološku lentu vremena gdje će učenici trebati odabrati četiri do pet događaja koji su, po njihovom mišljenju, najvažniji za tijek Prvog svjetskog rata, a njihov je savez sudjelovao u tim događajima, neovisno o tome je li bio poražen ili izašao kao pobjednik. Konačno, zaključci čitave teme usporedit će se s početnim prezentacijama koje su obrađivale uzroke rata i vidjeti jesu li se ostvarile njihove prognoze. Koji je savez na kraju pobijedio? Je li to ispunilo njihova očekivanja? Mogu li oni na bilo koji način osjetiti suosjećanje s poraženima? Što očekuju kako će se odvijati povijest nakon rata? Kako će teći obnova država poslije rata? Mogu li povući paralelu s obnovom poslije poplave?

Cilj ovakvog načina rada bio bi povezati empatiju i motivaciju učenika s gradivom, u ovome slučaju temom Prvog svjetskog rata. Uživljenost učenika u temu i njihova suosjećajnost trebali bi omogućiti učeniku da bolje doživi temu i iskustveno uči ono što mu se čini dalekim. A najbolji način za to je učenje koje je povezano s njihovim iskustvima, u ovome slučaju iskustvima koje su oni ne tako davno doživjeli, a čije posljedice vide i danas.

Literatura

- Jenkins, Keith. *Promišljanje historije*. Prevela Snježana Koren. Zagreb: Srednja Europa, 2008.
- Trškan, Danijela. „Motivacijske tehnike u nastavi“. *Povijest u nastavi* 4/7 (lipanj 2006): 19-28.
- Vican-Višić, Dijana, Milanović Litre, Ivan, ur. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006.

SUMMARY

First World War – how to connect it with of our students' experience?

This essay, which won the third prize in the competition organized by the Croatian History Teachers' Association and the Croatian-American Society, describes how the First World War was covered in the seventh grade of elementary school, connecting it with the floods of the Sava river.